

Reprezentacija ideoloških državnih aparata u hrvatskom medijskom diskurzu

---

Vrankić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:954494>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Filozofski fakultet u Rijeci

Kulturalni studiji

Akadska godina: 2014/2015

Mentorica: doc. dr. sc. Danijela Marot Kiš

Završni rad:

Reprezentacija ideoloških državnih aparata u hrvatskom
medijskom diskurzu

U Rijeci, 08. rujna 2015.

Studentica: Lucija Vrankić

Sadržaj

1.Uvod.....	3
2. Razrada.....	4
2.1 Louis Althusser.....	4
2.2 Ideologija po Althusseru.....	5
2.3 Represivni i ideološki državni aparati.....	6
2.4 Michel Foucault.....	8
2.5 Znanje i moć.....	9
2.6 Medijska praksa u Hrvatskoj.....	12
2.7 Primjer unutar Hrvatskog medijskog diskurza.....	16
3.Zaključak.....	20
4.Literatura.....	21

1. Uvod

Svaka nacionalistička kulturna politika znači ideologiziranje, a nova tehnolojska dostignuća nastoji neutralizirati ili instrumentalizirati... (Čačinović 2001:11). Obzirom da upravo mediji spadaju u kategoriju novih tehnologija, njihova je uloga unutar hrvatskog društva glavna tema ovog istraživačkog rada.

U ovom radu fokus će biti na ulozi koju ideološki državni aparati imaju prilikom reprodukcije medijskog diskursa. Kako bi uspješno ukazala na sve bitne aspekte koji ulaze u proces stvaranja ideologiziranog medijskog diskursa poslužit će se Althusserovom reformulacijom klasičnog marksističkog poimanja uloge državnog aparata iz koje je proizišla dualna podjela na represivne i ideološke državne aparate. Također, objasnit će njegovo shvaćanje materijalne dimenzije ideologije koja se očituje u ljudskim praksama i ritualima.

Obzirom da je moć neizostavan sudrug same ideologije, te garantira njezinu uspješnost, u radu će se dotaknuti i Foucaultove vizije moći i njezine horizontalne strukture. Kako je jedna od njegovih najpoznatijih tema velikog dijela znanstvenih istraživanja bila uloga diskursa u širenju i osiguravanju moći unutar društvenih struktura, značajan će se dio rada bazirati upravo na tome, te će njihovu uzajamnost detaljnije objasniti u daljnjem tekstu.

Treći će dio rada pružiti sliku stanja unutar hrvatskih medija, što će biti presudno za shvaćanje uloge koju država, i shodno tome ideologija imaju u konstruiranju medijskog diskursa. Stoga će isti prikaz nuditi uvid u razvoj hrvatskih medija, proces privatizacije, korupciju, ali i teorijski okvir koji se bavi upravo tim problemom.

Posljednji dio bazirat će se na aktualnom primjeru iz medija, tj. dva članka s različitih portala koji su objavili priču o istom događaju. Kako bi pozadina oba članka bila jasna u ovom će se dijelu nalaziti kratki uvid u vlasničku strukturu tih istih medija, što je presudno za bilo kakvu analizu medijskog diskursa.

Na kraju ovog rada simbioza moći i ideologije trebala bi postati jasna i primjenjiva na primjerima iz hrvatskih medija, tj. njihovom diskursu.

2. Razrada

2.1 Louis Althusser

Louis Althusser bio je jedan od najznačajnijih marksističkih filozofa prošloga stoljeća. Njegov najveći uspjeh vjerojatno leži u redefiniranju marksističkog poimanja koncepta ideologije, što ga je Althusser ponudio u svojoj knjizi „Ideologija i državni ideološki aparati“ (1970.), a to je ujedno i djelo na kojem će se teza ovog rada bazirati.

Althusser je rođen 1918. godine u alžirskom predgrađu Brimandreis, kao sin francuskih doseljenika na sjevernu obalu Afrike. Nakon djetinjstva provedenog u francuskoj koloniji seli s obitelji u Marseille (1930.), te potom u Lyon (1936.) gdje se upisuje u tamošnju srednju školu Lycée du Parc i počinje s pripremama za prijem na francuske više škole. U to vrijeme se također priključuje grupi katoličke mladeži, a njegov interes za vjeru ne jenjava ni nakon učlanjenja u francusku komunističku partiju 1948. godine.

Nakon prijema na parišku višu školu École Normale Supérieure (ENS) biva mobiliziran u francusku topničku pukovnicu, te ubrzo potom i zatočen u zarobljeničkom kampu na sjeveru Njemačke. To iskustvo ga približava marksizmu i ideji komunizma, ali također i dovodi do pogoršanja njegove kronične depresije s kojom će se boriti cijeli život. Zbog nje će često biti hospitaliziran, te će na svojoj koži iskusiti agresivnu terapiju elektrošokovima koja je bilo vrlo popularna unutar medicinskih krugova francuske poslijeratne psihijatrije.

Po završetku rata Althusser se ponovno okreće svojem obrazovanju na École Normale Supérieure, fokusirajući se na filozofski smjer. U to vrijeme također upoznaje i svoju buduću suprugu, Hélène Rytman – radikalnu aktivisticu pokreta otpora za vrijeme rata i članicu komunističke partije Francuske. Za vrijeme studiranja njegovo se znanje o komunizmu produbljuje, te ga on u svojim radovima na dosta atipičan način sparuje s kršćanstvom. Ta je simbioza vidljiva i u radu s kojim je diplomirao 1947. godine; „On Content in the Thought of G.W.F. Hegel“. Nakon položenih ispita ponuđena mu je mogućnost mentorstva studentima koji se pripremaju za vlastitu diplomu, što je dovelo do njegovog poznanstva s Michelom Foucaultom. Pored mentorstva, Althusser je počeo držati kratke tečajeve o povijesti filozofije, te je ponovno pokrenuo grupu koja se bavila proučavanjem marksizma na ENS-u, u suradnji s drugovima iz partije.

Njegovo članstvo u komunističkoj partiji nije značilo slijepo držanje postulata klasičnog marksizma. Naprotiv, objavivši 1961. esej „On the Young Marx“, Althusser je započeo javnu debatu o marksističkom poimanju društvenog ustroja i temeljima marksističke filozofije, što se kasnije produžilo na niz eseja o marksističkoj filozofiji u Francuskoj i šire. Eseji su objavljeni u djelu „Za Marxa“, 1965. godine. Objava spomenute zbirke dovela je do popularizacije strukturalističkog pristupa unutar humanističkih i literalnih znanstvenih teorija. Althusserova kritika privukla je brojne mlade intelektualce da se učlane u komunističku partiju Francuske s nadom mijenjanja same njezine strukture, što je podrazumijevalo odmak od staljinizma i okretanje ka teoriji.

Njegova se akademska karijera nastavlja do 1980. godine kada, pomućena razuma uslijed dugogodišnje borbe s kroničnom depresijom i halucinacijama, ubija svoju suprugu i biva poslan u psihijatrijsku bolnicu, potpuno nesvjestan počinjenog zlodjela. Zbog mentalno nestabilnog stanja u trenutku ubojstva, Althusser nije osuđen na kaznu zatvora.

Posljednje godine svoga života provodi u osami svoga stana, te čestim posjetama psihijatrijskom ustanovama. Njegovo se mentalno stanje od ubojstva nastavilo pogoršavati, što je dovelo do konačne hospitalizacije 1987. godine u psihijatrijskoj bolnici u okolini Pariza. Tamo je i umro 1990. godine od posljedica srčanog udara, a njegova je autobiografija, koju je napisao nakon suprugine smrti, objavljena je posthumno (Plato.Stanford.edu, 2014: <http://plato.stanford.edu/entries/althusser/> , pristupljeno 5.9.2015.)

2.2 Ideologija po Althusseru

Althusser u djelu „Ideologija i ideološki državni aparati“ poseže za strukturalističkom analizom temeljnih marksističkih ideja o pitanju ideologije i društvenom ustroju pod utjecajem državnih aparata, te nudi svoje redefinirano viđenje istih.

Naime, *ideologija je, prema Althusseru, imaginarni odnos pojedinaca prema njihovim stvarnim uvjetima egzistencije* (Kalanj 2010: 33). Za razliku od klasičnog marksističkog shvaćanja koncepta ideologije (koje se bazira na filozofiji ekonomije) kao seta ideja koje stvara i dalje reproducira onaj tko posjeduje sredstva za proizvodnju kako bi stvorio povoljne uvijete za osiguravanje profita, Althusser joj pridodaje materijalnu instancu. Drugim riječima, on smatra da ideologija ima materijalno postojanje, tj. da se ne zadržava samo na imaginarnoj razini gdje iskrivljuje stvarnost i prikazuje je kao ispravnu i zdravorazumsku, kao kakva koprena koja pojedinca sprječava da vidi stvarnu sliku unutar društva (Althusser 2009).

Trenutak u kojem ideologija poprima svoju materijalnu karakteristiku je onaj kada se manifestira u ponašanju pojedinca; trenutak u kojem se početna ideja pretvara u vjerovanje, koje potom rezultira određenim ponašanjem/akcijama na materijalnoj razini, ne bi li na kraju prerasla u prakse i rituale koji se opetovano ponavljaju i ustaljuju unutar jednog društva (Althusser 2009). Početna ideja time biva upisana u prakse, iz čega proizlazi da su sve prakse vođene ideologijom, te da su uronjene u istu. Ideologija se stoga ne može prepoznati. Ona je postala organski dio svakog društvenog ustroja, te je svaki pojedinac postao njezinim objektom, uronjen u nju od trenutka rođenja – ideologija pokreće pojedince i nameće im spoznaju o vlastitom položaju unutar strukture društva. Ne postoji pozicija koja uspješno odolijeva ideološkom utjecaju; nju ne zauzimaju čak ni oni koji su prvotnu ideju pustili u društvo.

Ideologija također nema veze sa sviješću jer se, kako je već rečeno, ne može prepoznati. Stoga funkcionira na nesvjesnoj razini ljudskog uma gdje reflektira sustav predodžbi – kulturno oblikovani i prihvaćeni/nametnuti objekti (Althusser 2009).

2.3 Represivni i ideološki državni aparati

Način na koji se ideologija materijalizira vidljiv je i u radu *represivnih i ideoloških* državnih aparata; dvojne snage državnog aparatusa koja osigurava i regulira poslušnost građana. Althusser u ovom slučaju širi funkciju državnog (represivnog) aparatusa kako ga vidi klasični marksizam, a koji podrazumijeva represivne državne aparate i državne aparate uopće, te im pridodaje ideološku funkciju. Time upotpunjuje i unaprjeđuje dotadašnje viđenje moći državnog aparatusa, te objašnjava njegovo djelovanje na djelotvorniji i razrađeniji način koji podrazumijeva njihovu međusobnu uvjetovanost.

Represivni državni aparati (RDA) podrazumijevaju policiju, vojsku, sudove, zatvore, Vladu i administraciju, tj. sve aspekte jednog društvenog ustroja koji prvenstveno funkcioniraju na temelju zastrašivanja putem legitimne provedbe sile i/ili kazne. Oni su centralizirani unutar društvene strukture i pripadaju javnoj sferi, te ovise o snazi monopola koji moćni pojedinci posjeduju. Nekada se poslušnost građana osiguravala upravo posredstvom RDA; javna smaknuća, fizička kažnjavanja i stupovi srama bili su i više nego jasna poruka o važnosti poštivanja nametnutih pravila (Kalanj 2010).

Danas pak poslušnost reproduciraju ideološki državni aparati (IDA); druga realnost državnog aparatusa. U ovu kategoriju spadaju obrazovno-odgojne institucije, vjerske institucije,

akademsko-znanstvene institucije koje rade u korist državnih interesa, političke stranke i interesne skupine, mediji, sindikati, razne kulturne institucije (uključujući i sport) i obitelj - sve to putem sistema hegemonijskog diskurza reprezentacija koji pojedinca interpelira u ideologiju. Dakle, IDA nam putem svojih brojnih ogranaka šalje željenu poruku; govori nam ono što želimo čuti te nam nudi način na koji ćemo se identificirati unutar društvene strukture, a mi ga prihvaćamo se sluteći da time postajemo dio ciljane skupine koja ima određen ulogu u ostvarivanju djelotvornog funkcioniranja državnog aparatusa. Zbog impresivne raširenosti domaha IDA karakterizira ih pluralnost koja omogućuje djelotvorno širenje hegemonije na cjelokupnu privatnu sferu svakodnevnog života.

Upravo centralna ograničenost jednog, i pluralnost drugog, omogućuju efektno i uspješno djelovanje državnog aparatusa u cjelini. Naime, RDA nisu u mogućnosti funkcionirati isključivo putem represije; potrebna mu je ideološka pozadina koja će naturalizirati poslušnost i strah kod građana, te osigurati poruku o poštivanju nametnutih pravila na svim razinama društva. Isto tako, IDA ne mogu djelotvorno širiti željene ideje unutar društva bez postojanja represivnih aparata koji garantiraju apsolutno uspješno sustavno provođenje ideologije.

Način funkcioniranja RDA i IDA možemo uočiti na primjeru reprodukcije ljudskog rada u kapitalističkom društvu. Naime, ljudi se od veoma rane dobi uče poslušnosti i poštivanju pravila što ih nameće onaj tko se hijerarhijski nalazi iznad njih. Obrazovni aparat je najpogodniji za tu zadaću; usađivanja osjećaja reda, rada i discipline, iz razloga što obuhvaća period u kojem se pojedinac iz djeteta formira u odraslu osobu koja je žedna znanja i iskustva, te sve što vidi i čuje upija u sebe. Stvorivši temelj poslušnosti još u dječjoj dobi, ideološki državni aparat u daljnjem periodu života pojedinca tu poslušnost pretvara u podređenost pravilima što ga određuje represivni državni aparat. Time taj isti pojedinac postaje radno poželjan upravo zbog svog poznavanja pravila ustaljenog reda i ideologije, tj. postaje poslušno tijelo koje je sposobno obavljati određeni posao unutar kapitalističkog društva, te svoju poziciju unutar takvog društva smatra zdravorazumskom (Althusser 2009).

U daljnjem ću tekstu obratiti pozornost upravo na načine putem kojih IDA manipuliraju mišljenjem javnosti koristeći se medijskim diskursom.

2.4 Michel Foucault

Michel Foucault bio je francuski filozof, tzv. 'povjesničar ideja', književni kritičar, psiholog i društveni teoretičar. Rođen je u francuskom gradu Poitiers 1926. godine, a za svog života je postao jedan od najutjecajnijih postmodernističkih intelektualaca.

Po završetku Drugog svjetskog rata, 1946. godine, Foucault upisuje prestižnu parišku višu školu za humanističke studije École Normale Supérieure d'Ulm. Godine koje je tamo proveo studirajući filozofiju obilježilo je mentorstvo Louisa Althussera, te shodno tome i članstvo u francuskoj komunističkoj partiji (1950.), u kojoj ipak nikad nije bio aktivan te ju je ubrzo i napustio. Studiji filozofije završava 1951. godine, i odmah nakon toga započinje svoju karijeru njena podučavanja, a jedan od njegovih učenika je bio i Jacques Derrida.

Za vrijeme svoga života često se selio. Živio je u Švedskoj kao direktor francuskog odsjeka na tamošnjem sveučilištu, u Poljskoj kao kulturni ataše Francuske vlade, i Hamburgu gdje je obnašao poziciju direktora na francuskom Institutu. Tijekom tih godina Foucault piše svoj doktorat u povijesti ludila; djelo koje će postati jedna od njegovih najpopularnijih i najutjecajnijih studija, koji objavljuje 1961. godine. No, djelo koje ga je vinulo u visine francuskih intelektualnih krugova, „Riječi i stvari: arheologija humanističkih znanosti“, napisao je 1966. godine u Tunisu, na čijem je sveučilištu predavao filozofiju od 1966. do 1968. godine. Nakon studentskih prosvjeda u Francuskoj 1968. vraća se u Pariz gdje zauzima vodeće mjesto filozofskog odsjeka na novoosnovanom sveučilištu Vincennes. Za vrijeme koje je proveo tamo Foucault je sa svojim suradnicima zagovarao aktivistička marksistička stajališta koja mnogima nisu bila po volji, što je dovelo do privremenog zatvaranja odsjeka. No, 1970. Foucault biva izabran za predsjedavajuću poziciju francuske najprestižnije obrazovne institucije; Collège de France, na kojoj se zadržao do kraja života. Tijekom tog vremena Foucault se posvetio političkom aktivizmu i novinarstvu te je bio čest gost na američkim sveučilištima gdje je stekao zavidan uspjeh i popularnost. Umire u Parizu 1984. godine od posljedica AIDS-a.

Foucault je kao postmodernistički mislilac u svojim istraživanjima kombinirao razne humanističke discipline prilikom istraživanja, te je kao svjedok raznih društvenih promjena koje su obilježile period u kojem je stvarao u svojim djelima često pisao o nejednakim odnosima moći u društvu, diskurzivnim praksama koji omogućuju i naturaliziraju tu nejednakost, ljudskoj seksualnosti koja se kroz povijest mistificirala te postala tabu tema,

praksama kažnjavanja i nadzora pojedinaca, te načinima na koji se državni aparati upliću u biološku (prirodnu) sferu ljudskog života.

Foucault je bio erudit; znanje i podatke za svoja istraživanja satima je skupljao u arhivima u kojima je po Nietzscheovom genealoškom principu promatrao povijesne spise, te na taj način otkrivao manje poznate dijelove povijesti. Nije se zanimao za tradicionalnu linearnu povijest za koju je smatrao da je idealizirana i politizirana.

U njegovim je radovima također moguće pratiti napredak kroz izmjenu stajališta koja je zauzimao u svojoj akademskoj karijeri, a koja su mijenjala i evoluirala zajedno s njim i njegovim iskustvom. Te promjene u mišljenju koje su se kroz vrijeme dešavale vidljive su na primjeru njegovog prvog objavljenog djela „Povijest ludila“, čije je tiskanje u kasnijoj karijeri zabranio, ne slažući se više sa svojom početnom tezom samog istraživanja. Doduše, tiskanje je zabranjeno samo u Francuskoj i to privremeno.

Njegov se opus svrstava u strukturalistički, i kasnije poststrukturalistički znanstveno-humanistički teorijski pravac. No, nakon što se tijekom šezdesetih godina udaljava od strukturalizam, sam Foucault izbjegava i odbacuje bilo kakve daljnje etikete koje ga svrstavaju pod postmodernizam i poststrukturalizam, te se povodi za Kantom i proziva kritičarem povijesti moderniteta (Iep.utm.edu: <http://www.iep.utm.edu/foucault/>, pristupljeno 3.9.2015.)

2.5 Znanje i moć

U svojoj knjizi „Znanje i moć“ Foucault propituje na koje se sve načine moć regulira u društvu, te na koji način pitanje moći utiče na oblikovanje diskursa unutar tog istog društva.

Prije svega, moć za njega ne označava grupu institucija, državnih aparata i mehanizama, već je ona *naziv što se pridaje nekoj složenoj strategijskoj situaciji u danom društvu* (Foucault 1994: 65). Moć kao takva postaje uočljiva unutar stalnog polja borbi koje su rezultat nejednakih društvenih odnosa. Shodno tome, ona je sveprisutna i duboko ukorijenjena u sve aspekte društva, te se ni u jednom trenutku ne lokalizira. Suprotno uvriježenom vjerovanju, moć za njega ne dolazi odozgo i nije određena binarnim opozicijama potlačenog i nadmoćnog, već je mnogostruka i horizontalna; prožima sve društvene odnose, a pozicija ili stanje koje nije određeno odnosima moći ne postoji. Svi smo interpelirani 'u' moć, bili mi toga svjesni ili ne. Također, gdje postoje nejednaki društveni odnosi koji reguliraju moć, postoje i

ideje i pokušaji otpora koji, konstruiran slično poput same moći, prožima pojedinca, roji se unutar društva, te stvara temelj za moguću revoluciju. Moć i otpor su pluralni.

Foucault je također u spomenutom djelu iznio četiri pravila moći za koja se nada da će čitatelju poslužiti kao uputa za razboritost koja će mu pomoći da uvidi složenu strukturu same moći.

Prvo pravilo je *pravilo imanencije*, i prije svega se odnosi na samu konstrukciju 'znanja'. Naime, sama definicija znanja podrazumijeva opravdano istinito djelovanje. No, takva konstrukcija znanja je za Foucaulta imanentna moći. Drugim riječima; znanje je određeno kulturnim i društvenim uvjetima koji skup tvrdnji klasificiraju kao istinito ili lažno. Kako bi shvatili na koji točno način znanje ovisi o pozicijama moći bitno je sagledati kontekst vremena u kojem su se određene isitne formirale i ustalile u društvenu svakodnevicu. Foucault to radi proučavajući povijest ludila, seksualnosti i kazne, gdje na temelju povijesnih arhivskih zapisa istražuje kako se kroz vrijeme pogled na iste mijenja ovisno o aktualnom znanju. Time postaje jasno da niti jedno znanje nije objektivno ili neutralno, te da također ne postoji niti jedno znanje/istina koje nije inficirano s moći.

Drugo pravilo jest *pravilo neprekidnih mijena* prema kojem se odnosi moći poimaju kao matrice stanja/preobrazbi. Obzirom da je moć dinamična, njezin odnos sa znanjem varira i ovisi o aktualnom stanju unutar društva. Ovo se pravilo, dakle, nadovezuje na prethodno u svojoj prolaznosti i naglaskom na kontekst situacije.

Sljedeće je *pravilo dvostruke uvjetovanosti*, i odnosi se na međuovisnost lokalnih centara moći (npr. obitelji) i generalnih/cjelovitih strategija poput države. Iako navedeni oblici moći nemaju istu ulogu u životu pojedinca, ona se međusobno uvjetuju, te im upravo navedena raznolikost omogućuje da djeluju zajedno, u sprezi. Ovakav princip dvostruke uvjetovanosti postaje jasan kada se sagledaju odnosi između članova obitelji u kojoj otac tradicionalno zauzima položaj 'glave obitelji', te se isti usporede s odnosom između naroda jedne države s predsjednikom/vladarom. Iako otac u svom lokalnom centru ne oponaša ulogu predsjednika (i obrnuto), njegova je uloga određena društvenim kontekstom, i shodno tome njegova obitelj postaje podložna kontroli državnih aparata, tj. cjelovitih strategija moći.

Posljednje pravilo je *pravilo polivalentnosti diskursa*. Ono se odnosi na artikulaciju znanja i moći putem diskursa, tj. način na koji se znanje i moć sjedinjuju unutar diskursa. Naime, diskurs je taktično polje koje ovisi o odnosu snaga znanja i moći. Putem diskursa vladajući aparati prenose i reproduciraju moć, jačajući i osiguravajući time svoju poziciju moći. No, isti

taj diskurs može poslužiti i kao dvosjekli mač koji će se u jednom trenutku odbiti o glavu vladajućih aparata, te izazvati neočekivani kontraefekt. Foucault naglašava kako ne postoje dva diskursa; diskurs moći i diskurs koji mu se suprotstavlja, već je riječ samo o jednom diskursu koji može imati različita krajnja ishodišta. Ovakav stav postaje jasniji kada se sjetimo njegove teorije o apsolutnoj interpelaciji svakog pojedinca u moć, te ne postojanju pozicije izvan te interpeliranosti. Shodno tome, diskurs koji nije određen pozicijama moći u društvu ne postoji.

Znanje je, dakle, imanentno moći, te se bazira na epistemama – diskurzivnim formacijama koje odlučuju o istinitosti nekog skupa tvrdnji, a upravo episteme ovise o određenom povijesnom i društvenom momentu i kulturnom kontekstu. Iz toga proizlazi da je istina proizvedena kako bi se uspješno osigurao protok moći kroz sve društvene aparate i institucije, te se time ustalila povlaštena pozicija manjine koja posjeduje moć. Stoga je Foucault bio poznati zagovornik znanja 'odozdola', tj. znanja svakodnevnih ljudi koje se stječe iskustvom, što ga čini vjerodostojnim i istinitim.

Potonje pravilo dovodi me do Foucaultovog poglavlja o poretku diskursa čija su glavna tema i misao vodilja bila ograničenja koja diktiraju proizvodnju diskursa, a dijele se na vanjska i unutarnja. Naime, zbog opasnosti da određeni diskurs nanese štetu vladajućim aparatima, proizvodnja istog se u svakom društvu kontrolira putem stanovitog broja procedura.

Vanjska ograničenja, tj. procedure isključivanja, odnose se na razinu diskursa koja iskazuje moć i želju, tj. ukazuje na interesne skupine koje odlučuju o ograničenjima diskursa, te se dijele na tri razine: zabrana, podjela i odbacivanje, te podjela istinitog i lažnog.

Zabrana je vjerojatno najočiglednija vrsta vanjskog ograničenja, te je prisutna od ranog djetinjstva, a oni pojedinci koji se ne pridržavaju zabrana što ih društvo nameće bivaju isključeni iz središnjeg toka društva. Nemaju svi pravo govoriti o svemu – sloboda govora je ograničena. Stoga i zabrane koje oblikuju diskurs u biti otkrivaju njegovu direktnu povezanost s pozicijama moći, kao i željama onih na tim pozicijama. Postoje tri tipa zabrana koje je lako uočiti unutar društva: tabu, prigodni ritual i povlašteno pravo pojedinca da govori. Sva se tri tipa isprepliću, ali možda su najraširenije tabu teme koje mistificiraju određene aspekte života pojedinca, time mu onemogućujući potpunu slobodu izražavanja mišljenja o istim (u današnje vrijeme to su uglavnom seks i politika) (Foucault 1994).

Podjela i odbacivanje je princip isključivanja koji podrazumijeva način izoliranja pojedinca iz zajednice. Takva praksa, smatra Foucault, vidljiva je na primjeru govora ludila koji se

zanemaruje – sugovornik se delegitimira i time isključuje iz društva. Naime, od srednjeg vijeka pa nadalje luđakom se smatrala osoba čiji je govor ne sadrži istinsku vrijednost, i koja zbog toga ne može biti u optičaju s diskursom ostalih pripadnika društva. Razlog tome je bio je strah zbog nadnaravnih moći koje su se tijekom povijesti pripisivale mentalno nestabilnim osobama, te se smatralo da one imaju moć izricanja skrivene istine. Danas se govor takvih osoba isključuje kroz razne institucije i na brojne nove načine (Foucault 2014).

Podjela istinitog i lažnog nije proizvoljna ili promjenjiva. Ona je povijesno stvorena, te je znatno utjecala na želju za znanjem. Time je stvoren institucionalni okvir koji je odlučivao o distribuciji istine čija je zadaća bila vršiti pritisak na diskurse koji nisu bili po volji aktualne političke klime.

Unutrašnje procedure ograničenja podrazumijevaju diskurse koji vrše kontrolu sami nad sobom, a vidljivi su kroz formu komentara, figure autora i principa discipline.

Komentar se odnosi na raslojavanje među diskursima unutar jednog društva do kojeg dolazi učestalim miješanjem tekstova do kojeg vremenom dolazi (znanstvenih, pravnih ili religijskih). Time se izvorni tekst gubi i nestaje, no zato ostaje komentar čija je uloga da ponavlja ono što je ranije bilo prešućeno, te da izriče ono što nikad nije ni bilo izrečeno.

Figura autora označava drugi princip unutrašnje procedure ograničenja. Autor, koji je nekada imao izvornu ulogu davanja značenja i težine istinitosti svome tekstu čisto zbog svoje puke pozicije unutar društvene strukture, u 17. stoljeću gubi na važnosti. Od tada pa nadalje veća se važnost pridaje samom diskursu, dok autor pada u drugi plan. Važno je napomenuti da se takva promjena dešava samo unutar znanstvenih krugova; u književnom diskursu uloga autora u stalnom je usponu po svojoj važnosti.

Posljednji princip ograničavanja odnosi se na *discipline*, tj. ograničenja koja znanstvene discipline nameću prilikom proizvodnje diskursa. No, problem je u tome što se unutar zadanog okvira neke discipline ne može iznijeti potpuna slika o stvarnom stanju stvari (Foucault 1994).

2.6 Medijske prakse u Hrvatskoj

Novinar je posrednik između onoga koji želi prenijeti određenu poruku ili ideju, i javnosti kojoj se ta poruka prezentira, a od njega se očekuje da prilikom tog procesa bude neutralan i objektivan. Novinar je također pripadnik tzv. 'četvrte sile' unutar pravne države gdje

zakonodavstvo zauzima prvo, izvršna vlast drugo, a sudstvo treće mjesto u ulozi osiguravanja djelotvornog sprovođenja demokracije. Poznat je i pojam 'pas čuvar demokracije' koji vrlo slikovito dočarava ulogu novinara, kao i važnost njegove odgovornosti spram društva. Naime, javno mnijenje se stvara putem medija, te shodno tome ima izravan utjecaj na političko stanje unutar države (Jergović 2010: 14). Stoga bi u idealnim okolnostima mediji, tj. novinari, trebali raditi u službi javnog interesa, neovisno o željama političara ili interesnih skupina. No, realnost je nešto drugačija, a rezultati istraživanja o integritetu medija u Hrvatskoj ukazuju na negativan trend manipuliranja medijima u svrhu ostvarivanja različitih ciljeva elita.

Novinarska profesija i masovni mediji u Hrvatskoj titulu znanstvene djelatnosti dobivaju dosta kasno; tek 2005. godine, kada službeno bivaju prepoznati kao znanstvena grana unutar polja informacijskih znanosti. Do tog trenutka novinarstvo se smatralo dijelom političke sfere javnog djelovanja. Razlog tome leži u poimanju novinarstva kao sastavnog dijela diskursa odnosa s javnošću koji je bio aktualan za vrijeme SFRJ, te koji se u tranzicijskom periodu prenio i na novonastalu Republiku Hrvatsku (Hebrang B. i Hebrang V. 2010).

Istraživanje o integritetu medija na području Hrvatske koje je provela Helena Popović u sklopu regionalnog projekta o značaju medijskog integriteta, čija je zadaća bila apel za njegovim vraćanjem u krugove produkcije medijskog diskursa, ukazuje na tri ključna problema koja su utjecala na negativan razvoj medijskog sustava u postsocijalističkim zemljama u tranziciji (zemljama bivše SFRJ).

Prvi negativni trend u Hrvatskoj se javlja sukladno s težnjama za postizanjem punopravnog članstva unutar Europske unije, što je između ostalog podrazumijevalo niz prilagodbi i izmjena zakonodavnog sustava koji se odnosio na djelovanje medija. No, jednom kada se zakonodavni okvir usuglasio s europskim standardima došlo je do istinskog problema – navedeni zakoni nisu se provodili, a reguliranje istih je izostalo. Sljedeći je problem bila netransparentna privatizacija medija putem donacija iz džepa političara ili privatnika, što je za rezultat imalo uvrštavanje privatnih i političkih interesa u samu strukturu djelovanja medijskih kuća. Posljednji problem povezan je s preuzimanjem uloge civilnog društva od strane brojnih institucija čiji primarni cilj nisu bili interesi javnosti, već politički i ekonomski interesi investitora. Također, prijelaz sa samoupravnog socijalizma kao vodeće ekonomsko – gospodarske karakteristike, na model tržišne ekonomije neoliberalnog kapitalizma koji je karakterističan za većinu europskih demokratskih zemalja, a koji je tek novonastala Hrvatska objeručke prihvatila, omogućio je lakšu privatizaciju medija koji su se do tog trenutka većinom nalazili u državnom vlasništvu, što je dovelo do još lakše korupcije istih. Mediji su

stoga postali kapitalistička poduzeća čiji je jedini cilj održavanje kapitalističkog ekonomskog sustava, dok su njihovi vlasnici postali diktatori javnog mnijenja. Naime, vlasnici medija i oglašivači usko su vezani uz političku garnituru države, te jedni drugima omogućuju uspješno djelovanje i širenje ideologije. Iz toga razloga svjedoci smo čestog kršenja zakonskih odredba u korist vlasnika medija, neadekvatnog sprovođenja zakonskih regulativa, prikrivenog vlasništva, te cenzure medija i prikrivenog oglašavanja. Također smo svjedoci koncentracije ukupnosti hrvatskog medija pod okriljem dviju velikih kompanija; austrijske Styrije koja pokriva 30% novinskog tržišta hrvatske, te (odnedavno) Hanžekovićevog Europapress Holdinga koji pod svojim okriljem drži 60% tržišta. Za daljnje istraživanja valja napomenuti kako je Marijan Hanžeković član Hrvatske socijalno – liberalne stranke koja se u ovom trenutku nalazi u koaliciji s Hrvatskom demokratskom zajednicom, a austrijskom Styrijom upravlja tamošnja katolička crkva (Popović 2014).

Medijska sloboda i transparentnost je, dakle, samo privid kojim se naša država voli dičiti. Stvorila se iluzija o medijima koji rade o društvenom interesu, dok je realnost daleko od toga. Demokratizacija je rezultirala medijima čija je uloga nadzor javnosti u skladu sa željenom ideologijom, ne informiranje iste, te legitimacija političkih zbivanja u državi (Lovrić 2010).

No, je li ovakvo stanje unutar medija doista iznenađujuće? Trebamo li se zaista čuditi što su politika, ekonomija i ideologija povlaštenih elita našle svoje mjesto u samoj srži medijske mašinerije koja producira poruke namijenjene široj javnosti. Odgovor na ovo pitanje veoma je kratak i jasan – ne. Pogotovo kada uzmemo u obzir Althusserovu podjelu državnog aparatusa na represivni i ideološki, te obratimo pažnju na ovaj potonji. Ideološki nevin diskurs ne postoji samim time što smo svi interpelirani u ideologiju, što njegovo postojanje u startu čini nemogućim. Ideologija ima izravan utjecaj na svakodnevni život svih pripadnika jedne društvene strukture, ona je njegov sastavni dio i sve nas prožima, te ju je shodno tome moguće pronaći i u medijskom diskursu.

Pristanak javnosti presudan je za uspješno djelovanje u sklopu sa zacrtanim ciljevima političkih i korporativnih elita, te ne krši formalna demokratska prava zakonodavnog okvira. Stoga se pristanak fabricira putem medijskog diskurza, čime se stvara plodno tlo za manipulaciju javnosti, te se istovremeno skreće pozornost s istinski bitnih i društveno relevantnih tema. Uspješnost takve prakse osigurava se prilikom obrazovanja novinara, prilikom kojeg pažljivo izgrađen sustav mlade novinare uči o izvještavanju koje podrazumijeva poslušnost i izbjegavanje određenih osjetljivih tema. Tu je očito na djelu ideološki državni aparat koji stvara poslušna tijela novinara od kojih će u budućnosti imati

daljnju korist širenja iste te ideologije. Novinari su samo jedan kotačić unutar cijele mašinerije koja funkcionira na taj način, a koje smo svi dio.

Mediji stoga nikad nisu imali šansu da izbjegnu idealizirane ciljeve povlaštenih skupina, jer oni koji imaju kontrolu nad proizvodnjom medijskog diskursa ujedno imaju i moć. To je ista ona moć o kojoj je Foucault pisao da horizontalno obuhvaća sve aspekte jednog društvenog ustroja, te koju je definirao kao rezultat nejednakih društvenih odnosa, tj, stalnog polja borbi. Slično poput Althusserove interpeliranosti u ideologiju, Foucault je smatrao da se svi nalazimo u poziciji koja je determinirana moći, dok alternativa ne postoji. Diskurs je taj kojim se moć ustaljuje i naturalizira predstavljajući se kao istinito znanje, a svaki pokušaj protivljenja biva reguliran procesima isključivanja u kojima podjednako djeluje i represivni i ideološki državni aparat.

Medijski se diskurz u Hrvatskoj mijenjao ovisno o političkoj klimi i društvenom kontekstu, tj. interesima onih koji su bili u posjedu moći, što u praksi dočarava funkcioniranje četiriju Foucaultovih pravila moći. Tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća, u doba nerazvijenog zakonskog okvira i trajanja ratnih zbivanja unutar (ali i izvan) države, mediji su slijedili dotad utabanu stazu kontrole, te su se nalazili u rukama državne moći. No, početkom nultih godina, te dolaskom političke nove stranke na vlast (SDP), medijska politika u državi se okreće europskom modelu tržišnog populizma, čime primarni cilj medija prestaje biti širenje nacionalizma, koji je bio popularan u početnim godinama postojanja države, te se fokus skreće na hrvatske težnje ka Europskoj uniji.

Gledano iz perspektive državnog aparata, mediji predstavljaju svojevrsnu produženu ruku politike bez obzira na njihov odnos naspram pojedinom političkom akteru, oni su nadalje važan izvor informacija za državne institucije te pokretač procesa obnove (Lovrić 2010: 236).

Ulogu ideologije prilikom produkcije medijskog sadržaja prepoznala je i Nadežda Čačinović u svome djelu „Doba slike u teoriji mediologije“. Sam pojam mediologije označava disciplinu koja se bavi istraživanjem odnosa kulture s tehničkim strukturama transmisije, tj. odnosa kulture i medij. Glavnu ulogu u tom odnosu ima ideologija koja je *shvaćena kao neizbježno svojstvo svakog znanja, (...), kulturne produkcije, a [kroz vrijeme] razlikovali su se tek pozicija i interesi* (Čačinović 2001: 9), te koja dolazi u paru s medijima i time postaje savršeno oruđe u rukama moćne manjine.

2.7 Primjer unutar Hrvatskog medijskog diskursa

Medijski portali danas zauzimaju vodeće mjesto u produkciji masovnog medijskog sadržaja. Članci koji se na portalima objavljuju obično su zabavna, skraćena verzija vijesti, koja je zbog svog formata primamljivija korisnicima Interneta. Naime, Internet se najviše koristi u svrhu informiranja i čitanja vijesti, a kako se korisnik prilikom pretraživanja sa svih strana bombardira vijestima, iste moraju biti kratke i lako probavljive kako bi zadržale interes čitatelja i osigurala njegovo vraćanje na portal.

U Hrvatskoj postoji 150 online izdanja medija, a najčitaniji su oni u privatnom vlasništvu (Popović 2014). U ovom ću dijelu analizirati način na koji su o istom događaju izvještavali riječki portal *Rijeka danas* i internet inačica (portal) *Večernjeg lista*.

Večernji list jedna je od publikacija koja na hrvatskom tlu djeluje u sklopu austrijske medijske tvrtke *Styria* koja je između ostalog vlasnik *24 sata*, *Slobodne Dalmacije* i tjednika *Globus* i *Glorija*, te je najzastupljenija na Austrijskom, Slovenačkom i Hrvatskom tržištu. Osnovana je još u 19. stoljeću od strane austrijske katoličke crkve u čijem se vlasništvu nalazi i danas, a na hrvatsko tržište ulazi 2001. godine, upravo kupnjom *Večernjeg lista*. Zbog svoje povezanost s Crkvom, *Styrijine* publikacije nerijetko zauzimaju konzervativna stajališta, te naginju ka političkoj desnici.

Rijeka danas internetski je portal za područje grada Rijeke i Kvarnera, osnovan 1998. godine, te se na njegovoj internet stranici kao autor projekta navodi Danko Švorinić; predsjednik stranke Lista za Rijeku. Portal u svojim tekstovima zauzima relativno kritički stav prema aktualnim političkim akterima i društvenim zbivanjima na području Rijeke i Kvarnera.

Događaj o kojem su oba portala izvijestila zbio se 5. kolovoza ove godine, na datum koji većina hrvatskih građana slavi kao Dan pobjede i domovinske zahvalnosti. Isti dan koji je u Kninu obilježila tradicionalna proslava ovog državnog praznika, u Rijeci je obilježio napad na posjetioce Hrvatskog Narodnog kazališta Ivana pl. Zajca. Naime, intendant riječkog HNK, Oliver Frljić ove je godine odlučio Dan pobjede i domovinske zahvalnosti obilježiti na krajnje atipičan način koji je kod nekih izazvao ovacije, ali kod većine bijes i ljutnju. Tribina *Drugi rat*, organizirana na inicijativu Srpskog narodnog vijeća u suradnji s riječkim intendantom i centrom *Documenta* trebala je kroz razgovor s pet žena iz različitih nacionalnih i vjerskih pozadina podići svijest o položaju žena tijekom rata uopće, njihovoj ranjivosti i podređenosti muškarcima koja u ratu uzima maha. Dotične su tom prilikom iznijele svoja iskustva

proživljena tijekom ratnih godina na ovim prostorima, a njihova su svjedočenja imali prilike saslušati gosti s pozivnicama, između ostalih Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća, te pomoćnik ministra branitelja Bojan Glavašević. Predsjednik riječkog HDZ-a Mile Biondić u danima koji su prethodili tribini istu je prozvao provokacijom i pokušajem izjednačavanja agresora s patnjama hrvatskog naroda, iako se sama tribina fokusirala isključivo na osjetljiv položaj žena. Pa ipak, njegova je poruka ostavila traga na jednom djelu branitelja, Armadinih navijača, članova HSP-a, kao i nezadovoljnih građana uopće, te su se isti okupili pred kazalištem kako bi pokazali svoje nezadovoljstvo održanom tribinom koju su ocijenili kao protuhrvatsku. Njihovo je okupljanje rezultiralo vrijeđanjem publike koja je po završetku tribine željela izaći iz kazališta, pjevanjem domoljubnih i politički nekorektnih pjesama, te prijetnjama Oliveru Frljiću i riječkom gradonačelniku Vojku Obersnelu. Pozvana je i interventna policija kako bi ulaz u zgradu kazališta prosvjednicima bio onemogućen, te kako bi publika mogla neometano napustiti objekt.

Večernji list je na svome portalu 6. kolovoza, dan poslije napada, objavio članak sljedećeg naslova: „Za tučnjavu i diskriminaciju prijavljeno 10 prosvjednika pred riječkim HNK“ . *Dok je u srijedu cijela Hrvatska dostojanstveno slavila 20. obljetnicu vojno-redarstvene akcije Oluja, blagdansku večer u Rijeci, na trgu ispred HNK Ivana pl. Zajca, obilježili su prosvjedi 70-ak osoba*(Vecernji.hr, 2015: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/za-tucnjavu-i-diskriminaciju-prijavljeno-10-prosvjednika-pred-rijeckim-hnk-1018109>, pristupljeno 7.9.2015). Ovom rečenicom Tamara Opačak Klobučar započinje svoj članak i startu nas navodi da se zapitamo koliko je točno dostojanstvena bila proslava Dana pobjede u Kninu tijekom koje je pjevač Marko Perković, poznatiji kao Thompson, svoj koncert započeo usklikom 'Za dom!', na što mu je publika u glas odgovorila "Spremni!", što je bio samo početak daljnjeg slavlja prožetog fašističkim poklicima i ksenofobnim rimama. U daljnjem tekstu članka autorica navodi da će se protiv nekolicine prosvjednika dići optužnica temeljena na nedoličnom ponašanju i/ili širenja govora mržnje na bazi nacionalnosti, vjere, boje kože, roda, i političkog uvjerenja, te nudi prikaz događaja koji su se odigrali pred riječkim HNK. Članak završava opisom napada na Frljića; *Prosvjednici su se okomili i na Olivera Frljića nazivajući ga pogrđnim imenima i poručujući mu da odstupi s mjesta intendanta jer se bavi političkim, a ne umjetničkim radom* (Vecernji.hr, 2015: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/za-tucnjavu-i-diskriminaciju-prijavljeno-10-prosvjednika-pred-rijeckim-hnk-1018109>, pristupljeno 7.9.2015).

Kako bi usporedba imala smisla potrebno je prvo analizirati članak koji je istog dana, 6. kolovoza, izašao na portalu *Rijeka danas* pod naslovom „FOTO: Ustaški dernek pred kazalištem!“.

Ovakvim naslovom stav autora spram prosvjednika na samom početku i više je nego jasan. I dok je članak iz *Večernjeg* dosta šturo i na distanci prenosio o događajima ispred HNK, članak na portalu *Rijeka danas* svoje čitatelje nije štedio surovosti napada; *Stotinjak pripadnika ekstremne desnice zloupotrijebilo je današnji državni praznik Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i priredilo pravi ustaški dernek pred zgradom kazališta HNK Ivan Zajc. (...) Uz prigodno mahanje ustaškim zastavama s početnim bijelim poljem, jedan od prosvjednika je pred kazalištem megafonom dobacivao i prijetio građanima koji bi se približili ulazu* (Rijekadans.hr, 2015: <http://www.rijekadanas.com/ustaski-dernek-pred-kazalistem>, pristupljeno 7.9.2015). Također, spomenuti portal nije propustio priliku napomenuti ulogu HDZ-ovca Mile Biondića u samom prosvjednom maršu.

Iako izvještavaju o istom događaju, ova se dva članka dosta razlikuju. Prije svega, diskurs prvog članka ne daje naslutiti ozbiljnost situacije, te istu skoro pa ublažava. I dok je *Večernji.hr* verbalni napad na intendantu opisao kao dobacivanje pogrđnim imenima, *Rijeka danas* svojim čitateljima nudi detaljniji uvid; *Gomila je istodobno uzvikivala repertoar uvreda intendantu riječkog kazališta poput 'Frljiću, svinjo srpska', 'Frljiću, Frljiću, govno jedno smrdljivo, pičko četnička mi te mrzimo, majmune, pederčino', 'Zovi, samo zovi...' i 'Ubij, Srbina!' uz glazbenu kulisu 'Mi Hrvati ne pijemo vina, samo krvi četnika iz Knina' i 'Ustaški se barjak vije za slobodu i za dom* (Rijekadanas.hr, 2015: <http://www.rijekadanas.com/ustaski-dernek-pred-kazalistem>, pristupljeno 7.9.2015).

Očigledno je da *Večernji.hr* događajima ispred riječkog HNK koji su se zbili 5. kolovoza ove godine nije posvetio istu dozu zainteresiranosti, te da je u samom članku nije spomenuta fašistička i nacionalistička dimenzija prosvjeda. Štoviše, ustaška zastava o kojoj prenosi portal *Rijeka danas* u *Večernjakovom* članku prozvana je Hrvatskom zastavom, a uzvici koji pozivaju na smrt cijele jedne nacije zamijenjeni su uzvikom 'Ovo je Hrvatska!'.

Ako se prisjetimo vlasničke strukture u *Večernjakovoj* pozadini, a koja je objašnjena u ranijem dijelu rada, ovakvo čak blagonaklono prenošenje priče o incidentu koji je obilovao nacionalističkim i prohrvatskim idejama ne iznenađuje.

Oba su portala svojim člancima dokazala kolika je dubina naše interpeliranosti u moć i ideologiju, i to samim time što su izvijestila o neredima ispred HNK. Time je isti taj događaj

postao i djelom njih te njihovim posredstvom i dijelom čitatelja. I dok je u diskursu jednog moguće očitati oštru osudu namijenjenu prosvjednicima, zbog nedostatka te iste osude unutar diskurza drugog članka, pozadinska ideologija se vrlo realno može nazrijeti.

Medijska je poruka danas koja kreira sudbine, pa čak i ako se ne zna od kuda dolazi, ona je u medijima, koji vješto prikrivaju svoju unutrašnjost, ne želeći pokazati kako u svojoj strukturi (...) samo oslikavaju društvenu sredinu u kojoj su nastali, nemoćni da kreiraju jedan drugi svijet ... (Ježić 2008: 107).

Djelovanje ideoloških državnih aparata i same ideologije je u oba primjera vidljivo. Na primjeru članka s portala *Večernji.hr* ideologija je uočljiva upravo zbog ublažene verzije događaja čime se nudi privid relativno miroljubivih, te prije svega nezadovoljnih prosvjednika, a isti taj nedostatak ide na ruku desno orijentiranoj predsjednici i oporbenim političkim strankama koji u predizbornoj godini glasove skupljaju na temelju nacionalistički nabijene retorike. S druge pak strane, članak s portala *Rijeka danas* ne skriva osudu spram prosvjednika i njihovih djela, te naglašava problematiku upravo one nacionalističke dimenziju koja nedostaje Večernjaku. No, naglasivši već u samom naslovu članka neodobravanje, te ukazavši na ulogu koju je u prosvjedu zauzeo jedan od političara iz redova HDZ-a, isti portal pruža prikrivenu sliku krivca nemira, a takav je pogled koristan za Vladu koja je u misiji osvajanja još jednog mandata u Sabor.

3. Zaključak

Riječi su moćno oružje koje unutar teksta postaje posrednikom željenih poruka između onoga koji poruku stvara sukladno s interesima elitnih klasa, te onoga koji tu poruku konzumira. Slobodna komunikacija kao takva ne postoji. Ona je samo privid koji se servira masama sa željom osiguravanja poslušnosti i podređenosti ciljevima povlaštene klase, baš poput ideje objektivno oblikovanog diskursa. To je praksa koja se popularizirala relativno nedavno, zajedno s idejom demokracije, te se upisala u njezine temelje nikad ne očekujući svoje ostvarenje. U navedenom demokratskom sustavu upravo su mediji ti koji se prezentiraju kao zaštitnici integriteta demokracije, te kao kakvi žandari ili psi čuvari kroz svoju praksu osiguravaju njezino uspješno djelovanje. No istina je upravo suprotna. Naime, mediji posjeduju snagu oblikovanja javnog mnijenja, što ih čini savršenim sredstvom širenja željenih ideja unutar društvene strukture, te sastavnim dijelom ideološkog državnog aparata. Svaka borba protiv toga je, kazao bi nam Althusser, u startu osuđena na propast, jer se ideologiji ne može pobjeći. Nismo u mogućnosti da izbjegnemo njezine pipke u vidu ideoloških državnih aparata, jer smo već od rođenja uronjeni u nju. Foucault bi se s time vjerojatno složio, i objasnio nam da je usađenost ideologije u sve aspekte života i društva uvjetovano moći koja prožima te iste aspekte, te je rezultat društvene nejednakosti i borbe. Također, stanje koje nije određeno odnosima moći u društvu ne postoji jer smo svi, htjeli – ne htjeli, uronjeni u nju.

Ovakvo viđenje državno-ideološke manipulacije zvuči krajnje negativno i depresivno, pogotovo uzevši u obzir neizbježnost takvog stanja. No, smatram da situacija ne mora biti nužno takva. Interpeliranost u ideologiju/moć možda jest neizbježna, no smatram da je pojedinac sposoban postati svjestan svoje uronjenosti u iste, te poduzeti akcije s ciljem mijenjanja svog položaja. Naravno, Althusser bi rekao da bi ideologija postala vidljiva u samom pokušaju pojedinca da svoj položaj promjeni, čime bi se moć ideologije afirmirala. I dok to ne mora nužno biti pogrešna pretpostavka, ja biram vjerovati da je stanje koje nije oblikovano idejama i željama državnog aparata/povlaštene elite moguće.

Stoga bi u bilo kakvom budućem nastavku ovog istraživanja fokus usmjerila na nezavisne i kritičke medije, kojima vlasnička struktura nije zaražena interesima političkih stranaka, imućnih oglašivača i kojekakvih stranih investitora.

Literatura

1. Althusser, Louis. 2009. *Ideologija i državni ideološki aparati*. Karpos
2. Čačinović, Nadežda. 2001. *Doba slike u teoriji mediologije*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb
3. Foucault, Michel. 1994. *Znanje i moć*. Nakladni zavod Globus. Zagreb
4. Hebrang, Branko i Hebrang, Marija. 2010. Neki vidovi odnosa društvene odgovornosti medija i potreba profesionalizacije u medijskom području U: Labaš, Danijel. 2010. *Mediji i društvena odgovornost - Zbornik radova znanstvenoga Okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem*. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb
5. Kalanj, Rade. 2010. *Ideologija, utopija, moć*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb
6. Internet Encyclopedia of Philosophy. *Michel Foucault (1926 – 1984)*. <http://www.iep.utm.edu/foucault/>, pristupljeno 3.9.2015.
7. Jergović, Blanka. 2010. Društvena odgovornost novinara – od pretpostavki do ostvarenja U: Labaš, Danijel. 2010. *Mediji i društvena odgovornost - Zbornik radova znanstvenoga Okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem*. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb
8. Ježić, Branimir. 2008. *Otvoreno o medijima*. Edicije Božićević. Zagreb
9. Lovrić, Ivo. 2010. Novinar kao čimbenik u političkim procesima. U: Labaš, Danijel. 2010. *Mediji i društvena odgovornost - Zbornik radova znanstvenoga Okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem*. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb
10. Popović, Helena. 2014. Istraživanje o integritetu medija – Hrvatska. U: Petković, Brankica, Bašić – Hrvatina, Sandra i Hodžić, Sanela. 2014. *Značaj medijskog integriteta – vraćanje medija i novinara u službu javnosti*. Centar za istraživačko novinarstvo. Zagreb
11. Rijeka danas.hr. 2015. *FOTO: Ustaški dernek pred kazalištem!*, <http://www.rijekadanas.com/ustaski-dernek-pred-kazalistem/>, pristupljeno 7.9.2015.
12. Stanford Encyclopedia of Philosophy. *Louis Althusser*. 2014. <http://plato.stanford.edu/entries/althusser/>, pristupljeno 5.9.2015.
13. Večernji list.hr. 2015. *Za tučnjavu i diskriminaciju prijavljeno 10 prosvjednika pred riječkim HNK*, <http://www.vecernji.hr/hrvatska/za-tucnjavu-i-diskriminaciju-prijavljeno-10-prosvjednika-pred-rijeckim-hnk-1018109>, pristupljeno 7.9.2015.